

1920), een van oordigers, een inpiocenen tegen b.v. „Het waar- id van het gees- telijken levens- uit het venster omlijst door het zomerhemel.

er hem noemt) k van de zicht, een zelfstandige nwerkt en hem bloot natuurlijk chrijden, zoodat soonlijke (über-

ómg gevormd tot lakken zin van is van het hoo- de dingen de

mensche gelou- ke vrijheid, en t zelfverlooe-

asteswereld be- het rijk Gods, van de stoere n hen, die de, edanigheid esch wandelen,

ant zóóver van ijke wereldbe- de intellect- d zou zijn ze en tempel, op : zijn de reinen n".

schrijftuurlijken is. Wel erkent rijst Hem als achtig geestes- niet „de weg, rijk van Eucken door wederge- anen van his-

zht het groote, óó enthousiast " geschonden, leven, ons een i hem bij die enals de kerk- en zeggen: Zij ds.

nieuw-roman- te wijsbegeerte

met de paar omantisch, boven-zinlijke, in het logisch e, maar in het bevredigt en

h aan hersen- eland bezocht, ezondheid. De die hij tien zich nog altijd samenkomst te slapeloosheid worden aan- egen te gaan. raken dikwijls kennelijk ver- denkebeelden aren met zijn zijn bedoeling. schreef men dden gegeven. duizenden ten de samenkom- even door de de gehouden, aa. Met name tot een gees- nger geslacht. ghtonbeweging men, dank zij dkomstig zijn ng, het liiden later schreef:

lijden, dat ik te gezet naar de tastende religie oren mijn hart te ging ik met zeg d, blz. 26. al genezing van idenveld, waar tog bij zongen, i het reddend 140.

tegelijk reinigt, ook al weet het naakte verstand er geen weg mee.

Nieuw-romantisch heet deze school, omdat ze den schijn heeft van te zijn een moderne hervorming van de oude, vooral in de magische (verborgenheid-beoefenende) middeleeuwen bloeiende romantiek.

Deze nieuwe romantiek, die tot de verstandstelsels staat, als een levend-mysterieuze boom tot een symmetrisch-zuivere blokkendoos, of als een spartelende zuigeling tot een mooie wassonpop in de uitstallkast van Hirsch, heeft hare apostelen in altijd weer verrassende verscheidenheid.

Vooral de mystieke Duitse volksziel heeft zich, in het scheppen van moderne romantici, onvermoeid vruchtbaar getoond.

Wij noemen Arthur Drews, Heinrich Lhotzky, Walter Lehmann (de schrijver van „Deutsche Frömmigkeit, Stimmen deutscher Gottesfreunde" = Duitse vroomheid, Stemmen van Duitse vrienden-Gods), Johannes Müller (vooral bekend door zijn: „Die Bergpredigt verdeutscht und vergegenwärtigt" = „De bergrede in het Duitsch vertaald en op onzen tijd toegepast"), die een kring gevormd heeft, waarin hij figureert als een priesterlijk opperhoofd, en laatst niet het minst, H. St. Chamberlain, die een wereldnaam kreeg door zijn geweldig boek: „Die Grundlagen des 19. Jahrhunderts" („De grondstroomingen der 19de eeuw").

Al deze religieuze wijsgeeren of wijsgeerige religieusen, ieder hebbend zijn eigen kleur en stem, komen in de grondtrekken zóó sprekend overeen, dat men ze tot een gemeenschappelijk type kan rangschikken.

Bijvoorbeeld.

De hoop, in den weg van streng wetenschappelijke diep-vorsching dichtert bij de waarheid, bij het z.g. ding-op-zichzelf, te komen, geven de romantici volstrekt prijs.

Het verstand kan aardige wetjes ontdekken omtrent het uitwendig beloop van de „wereldmachine", maar tot het wegbanen naar het geheime hart van de wereld is het totaal onnut.

Het „leven" is geen som, die men oplossen kan, maar een irrationeel oerfenomeen (onbegrijpelijk oer-verschijnsel), dat men door het leven zelf, bijzonderlijk door gevoel, intuïtie (onmiddellijk vatten) en wil, benaderen moet.

In één woord: het wereldgeheim wil niet verklaard (erklärt), maar verheerlijkt (verklärt) worden. Merkwaardig (en natuurlijk) is het feit, dat deze „romantische" levensbeschouwing in Duitschland een zeer sterk uitgedrukt volksmatig (nationalistisch) karakter vertoont. In iedere volksziel toch zoeken de romantici een afzonderlijk geheimwezen, de verwerkelijking van een goddelijke gedachte. Bij Chamberlain, in zijn genoemd boek, voert deze opvatting tot een trotsche verheffing van eigen ras en eigen volk.

Consequentie van dit beginsel leidt ook tot antisemitisme (uitbanning van het Joodsche ras) en verheerlijking (althans rechtvaardigprizing) van den oorlog, als zijnde de geschikte gelegenheid voor het beste en sterkste ras om, tot heil van de menscheit, de wereldkroon te veroveren. Uit deze gedachtenfeer ontsprong de spreuk: „Am deutschen Wesen soll die Welt genesen" (De Duitse ziel moet de wereld gezondmaken).

Voor ons doel is het voornaamste niet deze nationalistische ontarding van het edel, geestelijk, beginsel, maar de schoone poging om de religie te stellen in het middelpunt der cultuur. Van Lehmann is het gezegd: „De ziel van een volk is zijn vroomheid". En dezelfde man heeft de menschenziel „de poort naar de Godheid" genoemd, niet in de nevelachtige onbestendigheid van de pantheïstische religieusen, die het geheimzinnig afhankelijkheidsgevoel tegenover 'n opperste Wereldkracht tot ware vroomheid riddersen, maar in den zin van het oobnoedig naderen van de aardse ziel tot een bovenwereldlijk God.

Er is hier duidelijke verwantschap met het christendom, althans een willen grijpen en verwerken van het waarheidsmateriaal van het christendom tot een wijsgeerige wereldbeschouwing.

De romantici achten hun religie soortelijk een religie des gemoeds, maar gelijk de ziel niet kan ademen en arbeiden zonder lichaam, zoo heeft deze gevoelsstemming een systeem-lichaam noodig om te komen tot de bewuste daad.

Dit systeem der vroomheid is voor deze wijsgeeren... het christendom.

Het is hier thans niet de gelegenheid kritiek te laten gaan over het zuiverheidsgehalte van dit „instrumentale" christendom, dat feitelijk veronderd wordt tot hulpdienst aan de wijsbegeerte, — wij hebben thans geen ander doel dan met het voorbeeld illustreeren, dat de geestesgesteldheid van de moderne denkers een ander type vertoont dan in de eeuw van Haëckel, en dat de „peinzensmoede" zielen van de „wereldwijzen" zich weer uitstrekken naar het „onwetenschappelijke" christendom.

Het aantal voorbeelden zou gemakkelijk te vermenigvuldigen zijn.

Gustav Pfannmüller heeft het prachtige werk gepresterd van een oordeelkundige citaten-verzameling op dit gebied, uitgegeven onder den titel: „Jesus im Urteile der Jahrhunderte"

(Jezus in het oordeel der eeuwen), waarin men de geestescentering, die wij opmerken, duidelijk weer-spiegeld vindt.

Pfannmüller geeft in dit boek niet alleen het woord aan de filosofen (in den engeren zin) als Eduard von Hartmann, Wilhelm Wundt, Friedrich Paulsen, Hermann Lotze, Theodor Fechner; maar ook (en dit maakt zijn werk tot een studieschat) aan de letterkundigen en de algemeene cultuurschrijvers: Ibsen, Björnsen, Sudermann, Hauptmann, Rosseter, Frenssen, Oscar Wilde, Ellen Key, Selma Lagerlöf.

Ook de socialisten mankeeren niet.

Men zou bij het doorzien van deze merkwaardigste bloemlezing van onzen tijd haast zeggen, dat Jezus staat in het middelpunt van de moderne wereldliteratuur.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Het genieten van muziek.

IV. (Slot).

Het vorige artikel eindigde met de opmerking, dat het bezit van een „relatief" gehoor (d.i. het kunnen onderscheiden van toonverhoudingen als tertsen, kwinten, enz.) absolute voorwaarde is voor het begripen van muziek. Het is echter niet de eenige voorwaarde.

Verder hangt alles af van meerderen of minderen aanleg, gelegenheid tot eigen muziek-beoefening en tot het hooren van goede muziek.

Beginnen we met het eerste. Ook op muzikaal gebied is zeer duidelijk een „verscheidenheid van gaven" te constateeren. Ik bedoel hier niet in de eerste plaats de „gaven" op muzikaal-technisch gebied. Het is zeer wel mogelijk, dat iemand met middelmatigen muzikalen aanleg zich door voortdurende training en onverdroten studie een verbluffende techniek heeft eigen gemaakt.

Men kan hiermee pronken zelfs op het podium van de concert-zaal, maar elk fijner-aanvoelend hoorder ontdekt weldra, dat hier slechts vinger-gymnastiek hoogtij viert, en de concert-gever zijn gehoor tracht te imponeren door den „reuzenzwaai" aan den muzikalen rekstok! De techniek vervult dan geen dienende rol, maar zoekt haar eigen eer, en wordt niet gedragen en beheerscht door innige, waarachtige muzikaliteit.

Hiermee kleineeren wij de techniek niet, maar geven haar inteeleel de plaats, die haar toekomt. De geest moet de materie beheerschen. — maar aan den anderen kant: hoe soepeler de materie en hoe meer ontwikkeld de techniek, des te meer mogelijkheden den kunstenaar ten dienste staan om de fijnste nuances van zijn zieleleven er in uit te drukken. Wanneer de techniek zich niet verder ontwikkelt, wordt zij een belemmering voor den geest. Toen Beethoven een viool-concert geschreven had, dat aan de viool-techniek van zijn tijd de allerzwaarste eischen stelde, en men zich hierover durfde te beklagen, riep hij verontwaardigd uit: „Denkt ge soms, dat ik aan een ellendige viool denk, wanneer de Geest tot mij spreekt en ik schrijf wat hij mij ingeeft?"

Wanneer we spreken over muzikale „gaven" bedoelen we dus iets, dat oneindig verheven is boven technische gaven. In die gaven is er nu groote verscheidenheid, zooals er groote verscheidenheid is van geesten. Er zijn aristocraten-naar-den-geest en minder-bedeelden ook op muzikaal gebied, menschen met fijner en grover muzikaal gevoel.

Nu vereischt het genieten van muziek een volkomen doordringen in en een na-leven van de zielestemming van den kunstenaar, die juist deze en geen andere muziek in hem deed geboren worden.

Het is dus geen wonder, dat bepaalde muziek voor menschen van een bepaalde geestelijke structuur wel altijd een gesloten boek zal blijven. Zij kunnen zich een ziele-stemming, als waaronder deze muziek geboren werd, niet realiseren: zij zijn er geestelijk niet tegen opgewassen. Nu is ook hierin een opvoeding mogelijk, en wij kunnen later verstaan, wat wij thans nog niet verstaan, maar... de kunst is lang en het leven kort! Daarom moeten wij bedenken, dat het er niet op aankomt hoeveel wij wel verstaan, maar of wij waarlijk volkomen genieten van wat we bezitten, hoe gering het ook moge zijn. Wanneer wij dan meer gecompliceerde werken, waarin verhevener ziele-uitingen neergelegd zijn, nog niet kunnen verstaan, laten wij dan vooral niet doen „alsof", en tevreden zijn met het volkomen kunstgenot, dat een eenvoudiger muziekstuk ons schenkt.

Tegelijk zien wij nu, hoezeer de ontwikkeling van ons muzikaal gevoel afhankelijk is van onze levensomstandigheden. Gebrek aan tijd is voor de meesten de grootste belemmering. Dan is goede muziek duur, en het hooren van goede muziek ook al duur! De stedelingen verkeeren in dit opzicht nog onder de gunstigste omstandigheden. In onze steden is er vooral de laatste jaren gelegenheid te over, om nu eens waarlijk voor weinig geld de allerbeste waar te krijgen. Op kleinere plaatsen is het treurig gesteld. Een bioscoop kan er vaak ruimschoots bestaan, maar wanneer er pogingen in het werk gesteld worden om in het

winter-seizoen enkele goede concerten te doen geven, moet men het spoedig opgeven uit gebrek aan belangstelling. Naar verluidt werken velen, die overigens financieel wel in staat zouden zijn zulk een poging te steunen, niet mee, omdat het woord „concert" hen afschrikt, en — wat veel erger is — „verketteren" anderen, die niet met zulke een afschrik voor dit woord vervuld zijn.

Hier is een misverstand. Wij moeten niet vallen over een woord, en tevens bedenken, dat het niet aangaat zich te wenden tegen de kunst zelf als men slechts het verkeerde-in-de-kunst bedoelt. Bovendien is het niet onbedenklijk te meenen, dat men zich in de concertzaal per se op den „breeden weg" zou bevinden, en bijv. in de kerk per se op den „smallen". Integendeel, het omgekeerde is mogelijk! Wij kunnen in de kerk met zeer „wereldsche" gedachten vervuld zijn, en in de concertzaal voor de schoonheid der kunst God danken uit het diepst van ons hart. Ik geloof, dat wij genieten mogen van alles, waarvoor wij God kunnen danken. Dit moest eigenlijk niet gezegd behoeven te worden in kringen als de onze, die (alleen in theorie?) de kunst eeren als zelfstandige „gave Gods", als „gave der gemeene gratie".

Nu is deze schroom voor de concertzaal niet uitsluitend te verklaren uit een zeker halsstarrig conservatisme, maar er ligt oorspronkelijk een zeer zuivere gedachte aan ten grondslag! Het is deze: niet alle muziek voert naar God toe, er is ook muziek, die ons van Hem afscheidt! Mogen wij zulke muziek eeren en genieten als kunst? Op deze vraag zal ik nu niet nader ingaan. Het is eigenlijk alleen maar een vraag voor hen, die de macht van de muziek kennen bij ervaring.

Er is muziek, wier bekoring wij niet straffeeloos ondergaan. In Tolstoj's boek „Die Kreuzersonate", lezen wij dit ernstige woord: „In China staat de muziek onder staats-toezicht en zoo behoort het te zijn! Of mag men het maar toelaten, dat een ieder, die er lust in heeft, anderen hypnotiseert, en dan met hen doet, wat hij verkiest? Dat is een vreeselijke macht, waarvan zich ieder, die maar wil, kan meester maken..."

Ook de afschrik voor het woord „concert" is wel te verklaren. Het is treurig, dat de concertzaal vaak allesbehalve op ons den indruk maakt van een „tempel der kunst". Een groot deel van de concertbezoekers verliest het hoofddoel van een concert — het hooren van muziek — uit het oog, en komt om allerlei andere redenen, bijv. omdat het beschaafd staat, en men niet gaarne voor onmuzikaal zou doorgaan, — of om bekeken te worden, en anderen te bekijken! Voor anderen, die met ernstiger bedoelingen komen, kan het in zulk een omgeving moeilijk zijn zich te concentreren op de muziek, die uitgevoerd wordt. Toch is de toestand reeds veel verbeterd, en dat in betrekkelijk weinig jaren. Door het hooren van goede muziek en de zorg, die aan de muziek besteed wordt, is het publiek a.h.w. „gevormd" en heeft het zich al heel wat fatsoenlijker leeren gedragen tegenover de muziek. Men zat in het Concertgebouw te Amsterdam in het begin nog aan tafeltjes en men kon onder de muziek nog iets „gebruiken". Het is gebeurd onder Verhulst, dat bij gelegenheid van een uitvoering der Matthäus-Passion tegen het begin van het slotkoor een groot deel van het publiek de zaal wilde verlaten, om bijtijds bij de vestiaires te zijn. Verhulst keerde zich om, en zei met tranen in zijn stem: „Menschen, daar gaan jellui nu heen, vóór het mooiste koor, dat ooit geschreven is en misschien ooit geschreven zal worden..." en de menschen gingen weer zitten!

Hoe staat het met de muziek-beoefening in onze eigen kringen? Ook bij ons is er de laatste jaren wel verbetering gekomen; er wordt veel aan muziek „gedaan", maar echt gevoel en zin voor kunst, persoonlijke kennis van de kunst treft men zelden aan. Wij moeten ook meer ontvankelijk worden voor de schoonheid.

Wat de huiselijke beoefening der kunst betreft, deze kan nooit op hoog peil staan wanneer bijv. de markt overvoerd wordt met harmonium-albums, grootendeels muziek bevattend, die oorspronkelijk niet voor orgel of harmonium geschreven is. Zoo kweekt men geen gevoel voor kunst.

En dan het psalmgezing in onze kerkelijke samenkomsten? Wij zuchten in dit opzicht onder de erfenis van het verleden. Daarom zal het niet spoedig gelukken iets beters te bereiken, maar intusschen kan er toch gewerkt worden om allerlei obstakels uit den weg te ruimen.

In oude dagen was het Dathen's psalmberijming, die men naar vaste orde beginnende bij den eersten afzong „half gillend, half huilend" (Kuyper), „een zeer verwart en ijselijk geschreeuw", zooals ons een tijdgenoot verzeekert, en Huygens drukt zich aldus uit: „De toonen luyden dwars dooreen als gevogelte van verscheiden beken". In het begin van de negentiende eeuw was het nog altijd „een lang toemerig geschreeuw", dat „de geweldig-lange predikatiën afwisselde" (Gunning).

Toch kan er verbetering komen, vooral wanneer men reeds bij het onderwijs op de lagere school begint de kinderen iets bij te brengen van de schoonheid van een koraal, dat wel plechtig maar niet slepend en saai gezongen moet worden, om tot zijn recht te komen in al zijn schoonheid. Ook

voor het rhythmisch zingen der koralen (een toe komstidroom voorloopig?) zou op de school het best de grondslag gelegd kunnen worden.

Veel zal ook afhangen van den organist, die in 't geheel geen artist behoeft te zijn, om het gemeente-gezag op wat hooger plan te brengen, maar wien dan ook verboden moest worden zich de allures aan te matigen van een musicus. Hoeveel wordt er op los „gefantaseerd“ door organisten, die technisch nog niet opgewassen zouden zijn tegen een eenvoudige voordracht van Worp's Psalmvoorspelen. Waarom houdt men zich toch niet liever aan deze sobere voorspelen (er zijn, wanneer men eentonigheid vrees, nog meer goede bundels koraalvoorspelen) dan dat men de sfeer ontwijdt door eigen onbelangrijk geknutsel, dat bovendien vaak de allerprimitiefste eischen der harmonie-leer met voeten treedt?

Waarom worden goede kerkorgels niet productief gemaakt, en zorgt men er niet voor, dat de menschen op een avond in de week goede orgelmusiek kunnen hooren, vooral op plaatsen, die bijna geheel van kunstgenot verstoken zijn? Verder treft men in verschillende kerken van ons vaderland instrumenten aan, die (de financiële drangkracht der gemeente in aanmerking genomen) door veel betere vervangen konden worden. In dit opzicht kunnen wij een voorbeeld nemen aan de Roomschen, die bereid zijn tot het brengen van de hoogste geldelijke offers, waar het gaat om de bevoorring van de schoonheid in hun eeredienst!

Ik weet, dat het een zeer delicate kwestie is, in hoeverre de kunst vereenigbaar is met de religie (voor velen is de kunst surrogaat van religie geworden), maar dit staat toch wel vast, dat in geen geval het leelijke meer God-verheerlijkend is dan het schoone. Bavinck wilde in één van de laatste van zijn hand verschenen opstellen de vraag in het midden laten in hoeverre men het Calvinisme terecht verwijt, dat het „ein totes verrottes Volk“ zou hebben achtergelaten.

Aan ons de taak er voor te zorgen, dat zulke verwijten gaan verstommen. Naast de waarheid worde ook de schoonheid onder ons gehuldigd!

W. E. ENGELKES.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Zending onder de Mohammedanen.

Het is van algemeene bekendheid, dat het zendingswerk onder de Mohammedanen met veel grootte bezwaren te worstelen heeft dan het zendingswerk, dat onder de Animisten geschiedt. In een artikel over de Mohammedaansche Propaganda in „De Macedoniër“ van Sept. 1922 noemt Ds Bakker de moeilijkheden nog eens op; het zijn er met name 5.

1. De zending heeft, behalve de volkstaal, die al moeilijk genoeg is, ook het Arabisch te bestudeeren. Al is het niet noodig, dat elke zendeling deze taal zal moeten kennen, toch wordt dit wel geëischt van enkelen onder hen, omdat de overtuigde Mohammedanen zich vaak beroepen op den Koran en Arabische commentaren; zonder bronnenstudie is het niet mogelijk tot het hart van den Islam door te dringen.

2. De Mohammedanen hebben een uitgewerkte dogmatiek en een met tander uitgewerkte plichtenleer. Zij hebben hun godsdienst doorgedacht en in systeem gebracht. Hun dogmatiek en ethiek handelen grootendeels over dezelfde onderwerpen als de onze, maar zij geven aan de woorden andere beteekenissen dan wij. De Islamische theologie zal dus in haar geheel moeten worden bestudeerd, zal men haar kunnen bestrijden.

3. De Mohammedaan heeft niet alleen een gevestigde opinie, maar hij staat ook min of meer vijandig tegenover het Christendom. Hij acht het Christendom voor niemand goed, omdat het de laatste en nieuwste openbaring, n.l. die van Mohammed, verwerpt.

4. De Islam heeft talloze veroordeelen tegen het Christendom. Een van de fataalste beschuldigingen is, dat de Christenen (met de Joden) den Bijbel hebben vervalscht; de Mohammedanen aanvaarden wel O. en N. T. als heilige boeken, maar door bovengenoemde verdenking wordt tegenover hen een beroep op den Bijbel waardeloos.

5. De Islam is zelfvoldaan. De Mohammedanen voelen zich als de uitverkorenen van Allah; zij zijn te vergelijken met den oudsten zoon uit de gelijkens. Hun schuldbesef is verzwakt, terwijl toch alleen op den bodem van de kennis der ellende het zaad van het Evangelie kan ontkiemen.

Het is te verstaan, dat vooral met het oog op hetgeen onder 1 en 2 genoemd is, de Islam grondig moet worden bestudeerd. Ds Bakker acht het wel niet gewenscht den Islam allereerst te bestrijden op wetenschappelijke gronden, of er mede in debat te treden over de diepgaande verschillen tusschen hen en het Christendom, maar toch dringt hij op deugdelijke bestudeering van het Mohammedanisme aan. Deze studie moet niet de eenvoudige prediking van het Evangelie vervangen, maar ermee samengaan.

„De zendingsarbeid onder de Mohammedanen, ook op Java, zal steeds meer tot achtergrond moeten hebben een grondige kennis van den Islam; alleen zoo kan het werk op de rechte wijze worden voortgezet.“

Misschien meent men, dat het onzen zendingen

aan zulk een grondige kennis niet ontbreekt. Maar dan helpt deze opmerking van Ds Bakker hen uit hun zoeten droom:

„De zending, althans op Java, kent het Mohammedanisme tot dusver slechts zeer oppervlakkig; onge twijfeld mist ze de juiste voorstelling van het machting verschijnsel, dat de Islam te aanschouwen geeft.“

Deze woorden zijn ontstellend. Wij hadden heel naïef in de gedachte geleefd, dat tenminste de kennis van Ds Bakker niet oppervlakkig zou zijn, en hij tenminste wel een juiste voorstelling van den Islam zou hebben. Maar wij troosten ons met de gedachte, dat alleen bescheidenheid Ds Bakker verhindert heeft een uitzondering voor zichzelf te maken. Erg ongerust maken wij ons naar aanleiding van deze klacht nog niet.

Het schijnt ons echter toe, dat Ds Bakker in zijn artikel o pvoorzichtige wijze aandringt op het onderscheiden tusschen den eigenlijken zendingsarbeid door de prediking van het Evangelie enz., en de wetenschappelijke bestudeering van den Islam door een of meer daartoe aangewezen personen, die aan de zendingen de vruchten van hun studie te gebruiken geven.

Indien wij dit juist hebben gezien, dan meenen wij, dat de weg hier toe geopend is. Ds Bakker's zoon, die kort geleden op zoo voortreffelijke wijze gedoctoreerd is, schijnt dan de aangewezen man te zijn, om, bij het onderwijzen en opleiden van onze a.s. Pandita's Djawa, ook de grondige studie van den Islam ter hand nemen. Onze missionaire dienaren, wien de tijd tot zulk een tot de bronnen doordringende studie ontbreekt, zullen zeer zeker van het werk van Dr Bakker kunnen en willen profiteren. Zelfs vragen wij ons af, of het hiertoe niet wenschelijk was, dat Dr Bakker, om zichzelf tot deze taak toe te rusten, op zijn reis naar Indië straks, eenigen tijd te Kaïro zal vertoeven, om daar o.a. door Dr Zwemer in deze dingen nader te worden onderwezen. Het geldt hier een zaak van het uiterste gewicht. Laat men dan deze zaak goed aanpakken.

Zelfs zouden wij nog verder willen gaan. Ds Bakker kan het weten, als hij zegt, dat langdurige debatten en twistgesprekken zoo goed als onvruchtbaar zijn, om verschillende redenen. Maar dit sluit toch niet uit, dat men den Islam ook op wetenschappelijke gronden kan bestrijden? Dat onze zendingen daarvoor over het algemeen geen tijd en gelegenheid hebben, ligt voor de hand; hun roeping is ook een andere; zij moeten het Evangelie brengen. Maar zou er nu niet veel voor te zeggen zijn, dat straks Dr Bakker, wel toegerust ook door een korte opleiding aan de Universiteit te Kaïro, de wetenschap in dienst stelt van de bestrijding van den Islam? Het schijnt ons zoo toe, dat daarvoor in elk geval veel te zeggen valt.

J. D. WIELENGA.

PERS-SCHOUW.

Een lezer zendt mij het volgende citaat uit „The Christian“ van 2 Nov., dat ons een beeld geeft van de verhouding tusschen Evangelisatie en Kerk in Engeland:

In de kamer van onderzoek worden degenen, die Christus belijden, verzocht kaarten te teekenen, waarop zij de kerkorganisatie aanduiden, die zij verkiezen; en deze kaarten, die maar de verschillende dominie's gezonden worden, worden beschouwd als 't gewone, wettige verloop van den Evangelisatie-arbeid. De bedoeling hiervan is 't uitbreiden der gemeenten in verschillende deelen der stad, en een herleefde belangstelling voor gebedsvergaderingen en andere kerkelijke organisaties op te wekken.

De inzender teekent hierbij aan: „Het gaat daar dus: Eerst naar Christus en dan naar de kerk. Hier merkt men soms een strooming in omgekeerde orde: „Eerst naar de kerk en dan naar Christus“.

De kentering in het neutraal onderwijs, nog wel niet tengevolge van den terugkeer tot het oude geloof, maar dan toch tot het gezonde verstand, blijkt onder meer hieruit, dat de Bijbel niet langer absoluut wordt geweerd.

Het evangelie van Mattheüs is door Dr Rogge voor schoolgebruik uitgegeven.

Dr Hooykaas mediteert over deze uitgave in „Het Handelsblad“:

De Rector Gymnasii Erasmus, dr Y. H. Rogge, in Rotterdam de leider onzer studeerende jeugd, maar ook in Amsterdam gezinsd onbekend, legt op mijn tafel zijn uitgave van het eerste evangelie, voor gymnasiumgebruik gereedgemaakt. Het vormt Pars IX van de Scriptores graeci et romani der uitgeverij W. E. J. Tjeenk Willink te Zwolle, waarin te voren stukken van Herodotus, Lucianus, Cicero en Plutarchus, voor schoolgebruik gereedgemaakt, zijn verschenen. Dit negende deeltje, uit twee stukken bestaande, behelst „Het Evangelie van Mattheüs, met aantekeningen“. Het eene stukje brengt den Grieksch tekst, het andere de Aantekeningen en een Woordenlijst. De uitgave is bestemd om gebruikt te worden door leerlingen van de hoogste klassen.

Het is prettig als deze uitgave op onze gymnasia word ingevoerd. Sinds jaren heb ik de catechistische ondervinding, hoe moeilijk 't voor predikanten

is, gymnasiasten, die godsdienstonderwijs bij hen ontvangen, ook aan het Grieksch N. T. te brengen. 'k Heb 't al op verscheiden wijzen geprobeerd, maar steeds vergeefs. Als je in de klasse zulke discipelen zegt: Hier, lees jullie nu dat er voor jezelf in 't Grieksch bij, kijken zij je zoo ongelooft aan, alsof hun spijkerschrift voorgelegd werd. Een paar leerlingen, die 'k er eens voor apart nam, om 't Evangelie met hen in 't Grieksch te lezen, voelden zich gedupeerd, alsof ze een quasischoolles van me kregen. Een paar dierbare leerlingen, wien ik een Grieksch Nieuw Testamentje van Nestlé cadeau deed (die uitgave is zoo smakvol en zoo goedkoop) bedankten er heel hartelijk voor, maar zetten het boekje braaf in de kast en vergaten 't daar wel. De gymnasiast kijkt zijn klassieke talen blijbaar zoo schoolsch aan, dat hij nog niet gelooft zelfs iets er mee te kunnen uitrusten. Ze willen van den predikant wel vernemen: het N. T. is in 't Grieksch geschreven, — maar de Rector moet er bij komen en hun verzekeren: dat Grieksch van het N. T. kunnen jullie al best lezen.

Nu zullen zij 't gelooven. Ik begin weer vol moed mijn catechisanten van 't gymnasium aan te bevelen, boven de bijbelvertaling uit te rijden tot het Grieksch origineel. Dr Rogge, dank voor de bemiddeling en hulp! Geeft hij nu ook nog eens een deeltje Capita Selecta (bloemlezing)? Dat zou mooi kunnen zijn!

Mystieke overpeinzing.

In „de Spade Regen“, het orgaan van „de Pinkstergemeente“ (Ds Polman), trof mij de volgende meditatie.

Ze schijnt mij te zijn een voorbeeldige proeve van loutere mystiek.

Kunnen wij het zoo nog?

Zeker!

Maar of we het ook doen?

Zijn tegenwoordigheid.

De Engel Zijns aangezichts heeft hen behouden. Jes. 63:9

Vreemd, dat menschen door de tegenwoordigheid verlost worden; het is zoo iets stils en zwijgende. Verlossing, zou men denken, vereischt iets krachtigs, iets machtz, iets overheerschends, maar wij zijn verwonderd, dat het bestaat uit een liefdelijken invloed. Toch denk ik, dat dit het machtigste is in de wereld: de tegenwoordigheid. Wat is het, dat de toon in een gezelschap bepaalt? Het is het antwoord op uw vraag: „Wie komen er?“ Wat is het, dat deelneming brengt in het uur, dat men iemand door den dood verliest? Het is het, dat de een tot den ander zegt: „Ik voel met je, ik deel in je smart“. Het is niet wat gesproken wordt, niet wat gedaan wordt, het is de gedachte, dat iemand met ons is. Zoo is het ook met mijn hemelchen Vader. Ik vraag niet naar het „waarom“, alleen naar het zijn van God. Het doet er voor mij niets toe, voor welk doel Hij wandelt op de stormachtige zee, noch is het voor mij van groot gewicht dat hij zal zeggen of niet zal zeggen: „Zwijg, wees stil“. Het allerbelangrijkste is, dat de voeten, die het water bewandelen. Zijn voeten zijn en niet van iemand anders. Dat is alles, wat ik weten wil. Daar is een groot verschil tusschen een kamer waar het stil is, en een leeg kamer. Daar is gemeenschapsoefening, zonder dat één woord gewisseld of één stem gehoord wordt. Staat er niet geschreven: „Verzadiging der vreemde is bij Uw aangezicht?“ (Ps. 16:11). En dat is de heerlijkste waarheid, dat hoewel hij niet spreekt, hoewel Hij niet fluistert, noch Zijn boodschap in een boek nedereschreef, Hij daar is, en daardoor in mijn hart groote vrede nederdaalt.

Openbaar Uw tegenwoordigheid, o, mijn God. Ik verlang zelfs meer naar Uw tegenwoordigheid dan naar Uw kracht. Het doen zwijgen der golven is iets heerlijk, maar niet het gewichtigste. Het gewichtigste is, dat Uw weg in de zee is, en Uw pad door de diepte heen. Ik zou liever den hoog in de wolken hebben, dan wolkenloosheid zonder hoog. Ik zou liever in den storm zijn met U, dan in de kalmte, zonder eenig teken van Uw tegenwoordigheid. Ik wil liever het kruis hebben met Uw tegenwoordigheid, dan de kroon en Uw afwezigheid. Zij Gij in den doonder, in de aardbeving en in het vuur? Dat is alles wat ik wensch te weten. Ik vraag niet naar de openbaring van Uw waarheid, ik vraag naar een openbaring van Uzelf. Houd Uw verborgenheden in de diepten, begraf Uw gedachten in een machtig zwijgen, verberg, indien Gij wilt, de oorzaak van mijn vrees, mijn angsten, mijn tranen, maar o, zeg mij, o, openbaar mij, dat de kamer, waar niets gehoord wordt, niet ledig is. Openbaar mij, dat in het midden van den vurigen oven er Eén is, gelijk aan den Zoon des menschen. Openbaar mij, dat in het midden der bliksonen van den berg Sinaï de Gedachte is van den Weigever. Openbaar mij, dat het brandende braambosch van Horeb aangestoken werd door den fakkelt Uwer liefde. Ik ben niet bang voor een oordeelsdag, waar Gij op den troon zit; de Engel Uws aangezichts, van Uw tegenwoordigheid, is genoeg voor mij“.

B. W.

BOEKBESPREKING.

„De Brief van den apostol Paulus aan de Galaten.“ Opnieuw uit den grondtekst vertaald en verklaard, door Dr S. Greijdanus. Kampen, J. H. Kok.

Dat in deze onderneming, zoo kort na het openend werk van prof. Ridderbos, deze verklaring van den Galater-brief van de hand van prof. Greijdanus verscheen, is een gelukwens waard.

Waar ik eens den Galater-brief in vervolgpreken-

behandelde te meer.

Met voo-

Zij past

legging, wa

Welnu,

Ook bev

werker te

Elke midr

Gelukkig

bezaaid al

Openbaring

Ook gel

werk nog

Eindelijk

hypothese

Maar

Al te

vestigen

winst ach!

En deze

achterlaten

Ik wil

Voor de

er veel al

En ook

trekken.

Allard

een man

Hem te

Hem te

Distincti

in een w

Kent u

Zijn di

voor ware

Jammer

Toch be

genooten“

te lezen.

Het „w

in deze

Pierson

Evenwe

oefenen

Iedere

kolend. P

En wat

hebben h

dan ook

derland i

hier geen

Warnte r

Bovend

Zeker,

Maar d

welke hu

Zoo et

Het ge

stand va

Nederland

legma en

welvaart,

en Bilder

van de l

Onze nu

van onve

licht, onv

de Gang

niet te d

Daar h

Overh

Wie he

Als w

psalmen

ingenome

Of ik

Hoe zo

In de

wijziging

mijn gev

Maar i

niet ong

zij het o

Ik zou

wanneer

totdat s

derkundi

men ovi

herleide

Bij ee

zonder t

vers —

Wie kij

Zelfs b

het niet

van het

Ook h

beter af

enige p

Maar

De ui

eischen,

Het is

Laad t

op verga

op catec